

KULTUREN

Kv Döbeln 2 och 3

fornlämning 73, Lunds stad

Lunds kommun, Skåne

Geoteknisk undersökning 2013

KULTURMILJÖRAPPORT 2013:12

GERTIE ERICSSON

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	4
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	4
Genomförande och resultat.....	6
Kv Döbeln 2.....	6
Kv Döbeln 3.....	6
Provgropar i källarna.....	7
Förslag till fortsatta åtgärder	8
Sammanfattning	8
Administrativa och tekniska uppgifter	10
Referenser.....	11

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med röd stjärna.

Inledning

Folkuniversitetet har ansökt om tillstånd för ingrepp i under mark dolda fasta fornlämningar, inom kv Döbeln 2 och 3, Lund. De har för avsikt att utföra en nybyggnation på kv Döbeln 2 genom att riva en pålad byggnad och uppföra en ny. Dessutom planeras en golvsänkning i källarna, för att installera ventilationssystem. Inför detta togs fyra borrprover, och betonggolvet i källaren togs bort på sju punkter. Fastigheten är belägen i den centrala delen av Lunds medeltida stadsområde, fornlämning 73. Den geotekniska undersökningen genomfördes 2013-03-27–2013-04-25, enligt Länsstyrelsens beslut (lst.dnr: 431-6104-2013).

Fornlämningsmiljö

Kv Döbeln är beläget centralt i stadskärnan och begränsas i väster av Svartbrödersgatan, i söder av Mårtenstorget, i öster av Kiliansgatan samt i norr av Skomakargatan. Tomtindelningen i kvarteret härrör från andra halvan av 1800-talet, liksom gatuhusen, vilka till stora delar behållit sina karaktäristiska utseenden (Bevaringskommittén 1983 s 45). De omgivande gatorna i norr och öster, Skomakargatan och Kiliansgatan, anses vara av medeltida ursprung och har ännu idag ungefär samma sträckning som då. De tidigaste uppgifterna om tomtindelningen härstammar från 1300-talet och visar att det då fanns tre tomter. En stor tomt i söder, nr 83:3, som omfattade Mårtenstorget och de södra delarna av kv Döbeln samt två mindre tomter, nr 83:1 och 83:2 som var belägna i den norra delen av kvarteret (Andrén 1984 s 19). Den nordvästra tomten, nr 83:1, donerades till domkapitlet av Jens Nielsen år 1390. Dessförinnan ägdes tomten av borgaren Anders Pedersen. I samband med donationen omnämns ett stenhus i nordvästra hörnet av tomten. År 1474 omnämns tomten som domkapitlets gård och år 1568 som Frans Gyldenstiernes residens. Senare beskrivs den som Arild Huitfeldts residens. Arild Huitfeldt var kansler och historiker (Andrén 1984 s 79). De båda norra tomterna slogs samman med den södra tomten år 1691 och förblev sammanslagna till år 1840, då den södra delen styckades av och såldes till fabrikör Borg som i sin tur skänkte den till staden för användning som kreaturshandelsplats (Bevaringskommittén 1983 s 45).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Endast ett fåtal undersökningar har genomförts i kv Döbeln och av dem har endast några stycken bearbetats. Nedan beskrivs några av de större undersökningar som genomförts i kvarteret.

Då Köttbesiktningsbyrån uppfördes år 1915 genomfördes en grundgrävning i kv Döbeln 8, Lund. Bland annat påträffades ett träkar som antogs utgöra resterna av ett garverikar. Tomten omnämns som Garvaregården i de äldre källorna (Johansson Hervén 2001 s 9f). Vid denna grävning påträffades också rester av grundmurar till ett tegelhus, beläget strax norr om Krognoshuset, parallellt med detta.

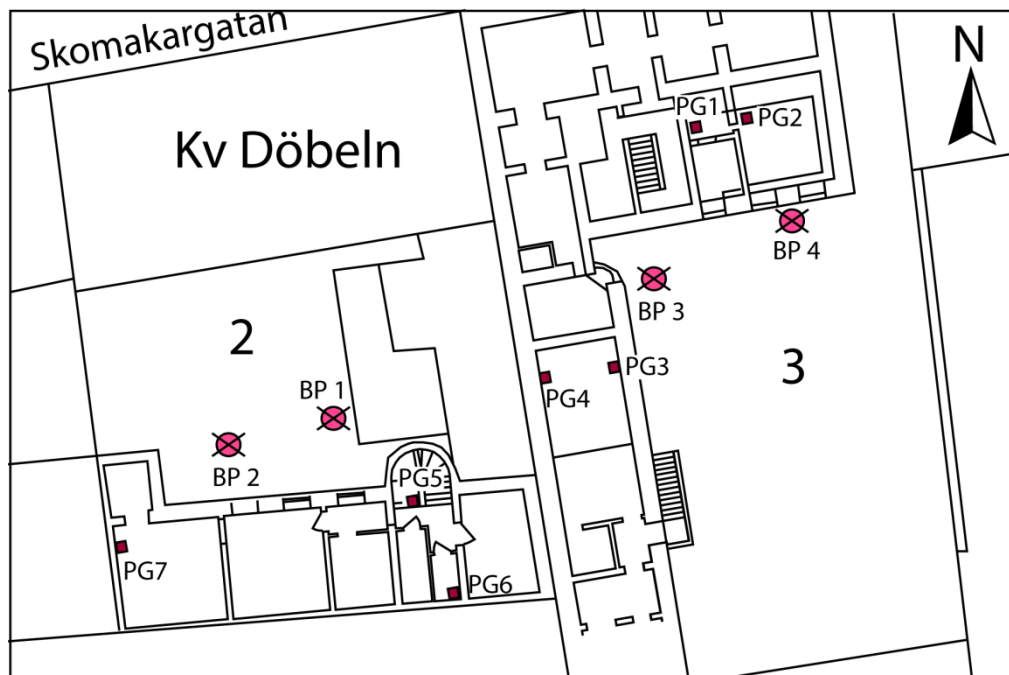
I den nordvästra delen av nuvarande kv Döbeln 1, på den äldre tomten 83:1, påträffades vid en grundgrävning år 1947 en kraftig grundmur. Muren bör vara resterna efter det stenhus som omnämns år 1390 då gården donerades till domkapitlet. Dessutom anger källan att stenhuset var beläget i det norra gathörnet, och sannolikt är det samma stenhus som omnämns år 1619 så som ett förfallet kanikresidens som rivs under loppet av 1600-talet (Johansson Hervén 2001 s 49).

En arkeologisk undersökning genomfördes i kv Döbeln 4 år 1999. Den visade att det på undersökningsområdet legat flera stadsgårdar från tidigt 1000-tal fram till och med 1300-talet. De låg vid två livligt trafikerade gator, Skomakargatan som gick österut från Stortorget och Kiliansgatan som ledde från Domkyrkan ned till Östra Mårtensgatan,

stadens östra infart. Under 1300-talet tycktes behovet att uppvisa social status öka, vilket kan beror på förändringar i ägandet. Dessa förändringar kan troligtvis sättas i samband med den koncentration av egendom till kyrkliga institutionen som sker under hög- och senmedeltid (Balic 1999 s 13).

Figur 2. Den norra delen av kv Döbeln, med borrprover och provgropar markerade med röda symboler, cirklar för borrproverna och fyrkanter för provgroparna. Från Kulturens Generalkarta.

Figur 3. Kv Döbeln 2 och 3, med borrprover och provgropar markerade med röda symboler, cirklar för borrproverna och fyrkanter för provgroparna.

Genomförande och resultat

Med anledning av att Folkuniversitetet har för avsikt att utföra en nybyggnation samt sänka delar av källare för att kunna installera ventilation, genomfördes en geoteknisk undersökning. Fyra borrprover togs, två stycken på gården till kv Döbeln nr 2 och två stycken på gården till kv Döbeln nr 3. I ett andra skede behövde grunderna i källarkonstruktionen fastställas, vilket stämdes av med Länsstyrelsen, varefter betongen togs bort på 7 punkter. Det gjordes för att kunna fastställa hur de äldre byggnaderna var grundlagda och hur stor golvsänkning det är möjligt att göra i de olika källarna.

Kv Döbeln 2

Borrprov 1 togs i den västra delen av den västra fastigheten. Det visade att det finns grus och bärlager samt sentida utjämningslager ned till ett djup av 1,20 m där intakta, medeltida kulturlager vidtar. Dessa består av brun humus med inslag av mycket organiskt material och träkol, lera och mossa. Vid ett djup av 2,80 m framkommer ett gödslat kulturlager eller botten av en brunn. Vid 3,10 m djup vidtar blågrå moränlera.

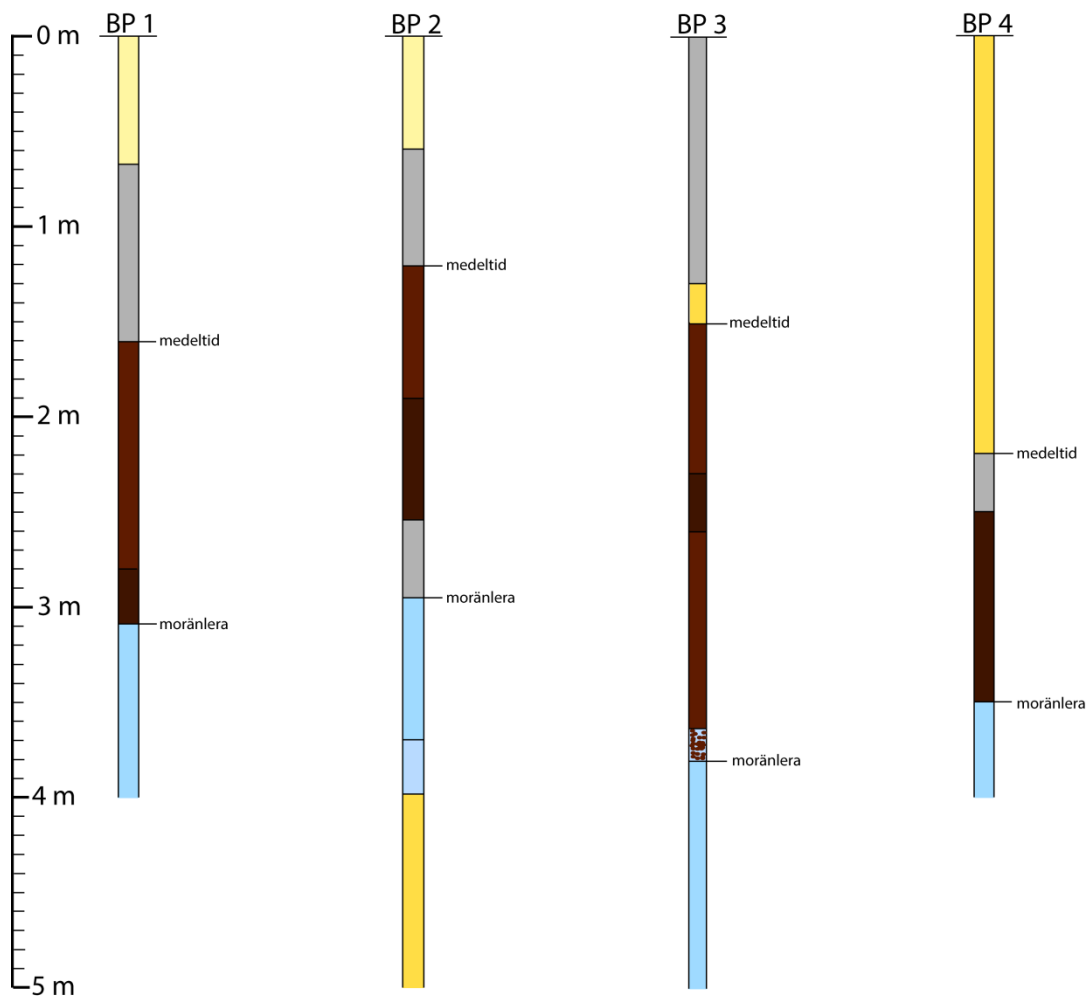
Borrprov 2 togs längre västerut på den västra gården. Det visade att det fanns bärlager av sentida datering ned till 0,60 m djup. Därunder framkommer en grå humusyta, med inslag av lera, bränd lera, rött och gult tegel, vilken tolkades höra samman med byggnationen av de befintliga husen under 1800-tal. Under denna, ca 1,20 m under dagens marknivå, finns brun humus med inslag av gödsel, bränd lera och hög organisk halt, som tolkades vara ett gödslat odlingslager med datering till medeltid. Därunder, på ett djup av 1,90 m, finns ytterligare ett gödslat odlingslager. Vid 2,54 m djup framkommer den äldsta markhorisonten och vid 2,94 m vidtar moränleran.

Kv Döbeln 3

Borrprov 3 togs i den nordvästra delen av gården. Det visade att det de övre 1,30 m består av omrört kulturlager blandat med grus, av sentida datering. Därunder framkommer ett lergolv, med en trolig medeltida datering. Vid ett djup av 1,50 m finns ett utjämningslager vilket blandats med hushållsavfall och därefter odlats. Under det påträffas, vid ett djup av 2,30 m, ett gödslat lager med inslag av lera och träkol. Under det, vid ett djup av 2,60 m, framkommer ett gödslat odlingslager, och vid ett djup av 3,64 m finns den äldsta markhorisonten. Därunder, vid 3,80 m djup, vidtar moränleran.

Borrprov 4 togs centralt i den norra delen av gården. Det visade att det finns gul, grovkornig grus ned till 2,20 m djup. Därunder framkommer ett utjämningslager inför befintlig byggnation på tomten, det vill säga av 1800-talsdatering. Vid ett djup av 2,50 m finns ett gödslat odlingslager. Moränleran vidtar vid ett djup av 3,50 m.

Figur 4. De fyra borrproverna, se beskrivning i löptext nedan.

Provgropar i källarna

För att fastställa grundläggningskonstruktionen för de olika byggnaderna gjordes sju provgropar genom att betongen togs bort. Två provgropar i den norra källaren, på ritningen kallade pg 1 och pg2, två i den centrala källaren, på ritningen kallade pg 3 och pg 4, och tre i den västra källaren, på ritningen kallade pg5, pg 6 och pg 7. Endast betongen togs bort vilket gjorde det svårt att fastställa datering och kvalitet på de kulturlager som påträffades, endast huruvida det finns kulturlager eller inte har kunnat fastställas. I pg3 och pg4 i den centrala källaren, gjordes ett lite större ingrepp och i båda dessa kunde det fastställas att det direkt under betongen fanns bärlager som var ca 0,10 m tjockt och bestod av makadam. Under det fanns en infiltrationszon där bärlager och kulturlager hade blandats, vilken fortsatte ca 0,25 m under golvnivån. I pg1 och pg2 framkom ett bärlager direkt under betonggolvet och under detta påträffades intakta kulturlager, med infiltrering av bärlager. I pg 5 påträffades endast grus och en betonggjutning som ej gick att komma igenom. Även i pg6 fanns grus ned till ca 0,20 m och även i denna grop fanns gjuten betong. I pg7 uppvisades samma bild som i pg1.

Förslag till fortsatta åtgärder

Folkuniversitetet vill riva befintlig pålad byggnad och uppföra en ny, men också fastställa de äldre byggnadernas grundläggning inför installation av ventilationssystem i källaren. Inga grundläggningsritningar eller handlingar har presenterats. Vissa riktlinjer bör följas för att nybyggnationen ska hanteras som en alternativ grundläggning: konstruktionen får ej väga över 50 kPa, minimera schaktdjupet, pålning med stålplåtar med förborrade foderrör, plåtar placeras i rader med minst 1 m emellan, sammanhållen yta mellan pålraderna minst 50 kvm. De äldre pålar som finns i konstruktionen räknas in i ny pålplan för att undvika för täta rader, de kommer inte att användas i den nya konstruktionen. Grundläggningshandlingar bör tas fram i samråd med bevarandearkeologisk kompetens. Följs ovan riktlinjer kan den arkeologiska insatsen för den alternativa grundläggningen minimeras till en arkeologisk förundersökning genom schaktningsövervakning. För golvsänkningen i källaren förordas en arkeologisk schaktningsövervakning med möjlighet till dokumentation.

Sammanfattning

Med anledning av att Folkuniversitetet har för avsikt att utföra en nybyggnation genomfördes en geoteknisk undersökning. Fyra borrhovsprov togs, två stycken på gården till kv Döbeln nr 2 och två stycken på gården till kv Döbeln nr 3. I ett andra skede behövde källargrundläggningen klargöras, vilket stämde av med Länsstyrelsen, och betongen avlägsnades på sju punkter. Detta gjordes för att kunna fastställa hur stor golvsänkning som kan göras i de olika källarna, inför en installation av ventilation.

Borrhovsprov 1 och 2 på fastigheten kv Döbeln 2, uppvisade sentida bärlager och byggavfall ned till ca 1,20 m djup där medeltida kulturlager vidtog. Dessa tolkades vara odlingslager, då de var gödslade och hade hög organisk halt. Vid 2,94-3,10 m djup påträffades moränleran.

Borrhovsprov 3 och 4 på fastigheten kv Döbeln 3, uppvisade fyllnadsgrus, sentida bärlager och byggavfall ned till 1,30 m djup i borrhovsprov 3 och ned till 2,20 m djup i borrhovsprov 4. I borrhovsprov 3 påträffades ett lergolv vid ett djup av 1,30 m vilket visar att bebyggelse funnits i området under den senare delen av medeltiden. Därunder framkom gödslade odlingslager ned till 2,60 m där den äldsta markhorisonten vidtog. Vid 3,64 m djup påträffades den äldsta markhorisonten och vid 3,80 m djup vidtar blågrå moränlera. Även i borrhovsprov 4 påträffas gödslade odlingslager mellan 2,50 ned till 3,50 m djup där blågrå moränlera vidtog.

I samband med den geotekniska skruvborrsprovtagningen gjordes även en kontroll av grundläggningen genom att betonggolvet togs bort på sju punkter. Förfarandet gjorde att kvalitet och datering på de kulturlager som påträffades ej kunde fastställas, endast huruvida det finns kulturlager eller ej. För de två proverna i den centrala källaren gjordes ett lite större ingrepp där det fastställdes att det direkt under betongen fanns bärlager som var ca 0,10 m tjockt och består av makadam. Därunder fanns en infiltrationszon med

kulturlager och makadam blandat, som fortsatte 0,25 m under golvnivån. I den norra källaren framkom bärlager direkt under betonggolvet, och under dessa intakta kulturlager som var något infiltrerade. I den västra källaren påträffades i öster endast grus under det en betonggjutning som ej gick att komma igenom och i väster framkom samma bild som i den norra källaren.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-6104-2013	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Döbeln 2 och 3
Typ av exploatering	Geoteknisk undersökning		
Uppdragsgivare	Folkuniversitetet		
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	2013-03-27–2013-04-25		
Fälttid			
Arkeolog	6 h		
Maskin	-		
Undersökningens omfattning			
Yta	4 borrhövar		
Kubik	7 provgropar		
Schaktmeter	-		
Kostnad för arkeologi			
Fältarbete	6x700=4 200 SEK		
Rapport	6x700=4 200 SEK		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	8 400 SEK		
Kostnad övrigt			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
Summa, faktisk	8 400 SEK		
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad		
Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs		
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
Ritningar, dokumentation	2 planritningar skala 1:100. 1 sektionsritning skala 1:20		
Foto	-		
Analys	-		
Övriga upplysningar	-		

Referenser

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. RAÄ & SHM rapport. *Medeltidsstaden 56*. Stockholm.

Balic, I. 1999. Kv Döbeln 4, Lund. Arkeologisk undersökning 1999. Lunds kommun, Skåne. *Arkeologiska rapporter från Lund, nr 24*. Kulturen, Lund.

Bevaringskommittén. 1983. Lunds stadskärna. *Bevaringsprogram Krafts rote*.

Johansson Hervén, C. 2001. Mårtenstorget i Lund. Arkeologisk undersökning 1997. En kulturhistorisk redogörelse. *Arkeologiska rapporter från Lund, nr 21*. Kulturen i Lund.

I serien arkeologiska arkivrapporter från Lund har utgivits:

2012

- .....
- Nr 405 Kv Studenten 6, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 406 Kv Absalon 5, Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.
Nr 407 Wilses trädgård på Spydebergs prästgård. Arkeologisk förundersökning 2011. Aja Guldåker.
Nr 408 Kv Saluhallen 1. Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Ivan Balic.
Nr 409 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.
Nr 410 Kv Katedralskolan 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 411 Kv Paradis 37 & 38, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 412 Kv Bytarebacken 31, Lund. Geoteknisk provborring 2011. Gertie Ericsson.
Nr 413 Dalby kyrkas kyrkogård, Dalby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 414 Kv Rundkyrkan 1, fornlämning nr 93, Södra Sandby socken, Lunds kommun. Geoteknisk provborring 2010. Gertie Ericsson.
Nr 415 Kv Saluhallen 1, Mårtensstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010-2012. Claes Theliander.
Nr 416 Stora Råby 34:6, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2009-2010. Adam Bolander.
Nr 417 Hoby 19:2 och Hoby 24:2, fornlämning nr 31 i Västra Hoby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2009-2010. Adam Bolander och Gertie Ericsson.
Nr 418 Kv Paradis 56, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Ivan Balic.
Nr 419 Kv Brunius 16, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 420 Kv Garvaren 20, Lund. Geoteknisk provborring 2011. Gertie Ericsson.
Nr 421 Kv Tegnér 2, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011. Gertie Ericsson.
Nr 422 Innerstaden 2:1 och 3:32, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Gertie Ericsson.
Nr 423 Kv Gernandtska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2009. Gertie Ericsson.
Nr 424 Kv Maria Magle 9, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
Nr 425 Kv Agardh 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
Nr 426 Botan M17:504, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 427 Kv Tegnér 1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 428 Kv Gernandtska lyckan 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010-2012. Aja Guldåker.
Nr 429 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 430 Stora Råby 36:18, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 431 Kv Maria Magle 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 432 Flyinge 22:40, Fornlämning 80,81 i Södra Sandbys socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 433 Kv Toppen 1-2, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Nicklas Kronroth.
Nr 434 Kv Paradis 60, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 435 Kv Paradis 61, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
Nr 436 Hardeberga 22:1, fornlämning nr 25 i Hardeberga socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 437 Kv Winstrup 11, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 438 Kv Carl Holmberg 3, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.
Nr 439 Kv Myntet 29, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Aja Guldåker.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.

I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2013

- 2013:1 Kv Billegården 21, Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:2 Kv Apotekaren 11 (fd 9), Lund. Geoteknisk undersökning 2012. Gertie Ericsson.
2013:3 Ventlinge 44:1, Mörbylånga kommun. Antikvarisk medverkan 2012-13. Henrik Borg.
2013:4 Stora Råby 34:7, fornlämning nr 10 i Stora Råby socken, Lunds kommun. Arkeologisk förundersökning 2012. Jan Kockum.
2013:5 Kv Saluhallen1, Lund. Arkeologisk förundersökning 2011-2012. Ivan Balic.
2013:6 Innerstaden 2:1 - Krafts torg och Kungsgatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:7 Stora Råby 34:7/väg 887, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth
2013:8 Innerstaden 2:1 - Clemensstorget, Lund. Arkeologisk förundersökning 2012. Nicklas Kronroth.
2013:9 Kv Sjöjungfrun 11, Trelleborg. Arkeologisk förundersökning 2010. Claes Theliander.
2013:10 Kv Repslagaren 29, Lund. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.
2013:11 Kv Svaneluckykan m. fl. Lund. Förundersökning 2012. Ivan Balic.
2013:12 Kv Döbeln 2 och 3, Lund. Geoteknisk undersökning 2013. Gertie Ericsson.